

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 27 ΜΑΪΟΥ 2013

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Επειδή βλέπουμε (ή παρατηρούμε) ότι κάθε πόλη είναι ένα είδος κοινότητας (ή ένα είδος συνύπαρξης) και ότι κάθε κοινότητα έχει συγκροτηθεί (ή έχει συσταθεί) για χάρη κάποιου αγαθού (διότι όλοι κάνουν ό,τι κάνουν για αυτό που τους φαίνεται καλό), είναι φανερό ότι όλες (ενν. οι κοινότητες) στοχεύουν σε κάποιο αγαθό, κυρίως όμως η ανώτερη από όλες (ενν. τις κοινότητες) και που περικλείει όλες τις άλλες (ενν. επιδιώκει) το ανώτερο από όλα (ενν. τα αγαθά).

Αυτή είναι η λεγόμενη πόλη ή κοινωνία πολιτική.

Επειδή η πόλη ανήκει στην κατηγορία των σύνθετων πραγμάτων, όπως όλα εκείνα τα πράγματα που το καθένα τους είναι ένα ὅλον αποτελούμενο όμως από πολλά μέρη, είναι φανερό ότι πρέπει πρώτα να ψάξουμε να βρούμε τι είναι ο πολίτης· γιατί η πόλη δεν είναι παρά ένα πλήθος πολιτών.

Επομένως πρέπει να εξετάσουμε ποιον πρέπει να αποκαλούμε πολίτη και τι είναι ο πολίτης.

Διότι και για τη λέξη πολίτης διατυπώνονται πολλές φορές διαφορετικές μεταξύ τους γνώμες· δηλαδή δεν υπάρχει μια γενική συμφωνία για το περιεχόμενο της λέξης πολίτης· διότι κάποιος ενώ σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα είναι πολίτης σε ένα ολιγαρχικό πολίτευμα πολλές φορές δεν είναι πολίτης.

ΘΕΜΑ Β1

Ο **παραγωγικός** συλλογισμός του Αριστοτέλη, προκειμένου να ορίσει την πόλη ως την τελειότερη μορφή κοινωνίας, είναι ο εξής:

1. Κάθε πόλη είναι κοινωνία (πᾶσαν πόλιν ... τινά οὔσαν).

Επισημαίνουμε ότι ο Αριστοτέλης συνήθιζε να αρχίζει την έκθεσή του με μια γενική πρόταση (πᾶσαν πόλιν) και να προχωρεί ύστερα στην εξέταση των επιμέρους περιπτώσεων. Κατά βάθος πίστευε ότι είναι *κατά φύσιν* να αναφερόμαστε πρώτα στα κοινά, στα γενικά θέματα και ύστερα να περνούμε στα ειδικά, στα επιμέρους ζητήματα (τά περί ἕκαστον ἴδια).

Η λέξη κοινωνία γεννήθηκε από το ρήμα *κοινωνῶ*, που σήμαινε «συμμετέχω σε κάτι», «παίρνω μέρος σε κάτι μαζί με κάποιον άλλο (ή με κάποιους άλλους)» και αποτελεί το **προσεχές γένος** της έννοιας πόλις.

2. Κάθε κοινωνία έχει συγκροτηθεί για χάρη κάποιου αγαθού (πᾶσαν κοινωνίαν ... συνεστηκυῖαν).

Αναδεικνύεται ο τελεολογικός τρόπος σκέψης του Αριστοτέλη, εφόσον εξετάζει τις μορφές κοινωνικής συνύπαρξης σε σχέση με τον σκοπό για τον οποίο υπάρχουν και τον οποίο προσπαθούν να επιτύχουν.

Στα *Ηθικά Νικομάχεια* ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για διάφορες κοινωνίες, που η καθεμιά τους έχει ένα επιμέρους *συμφέρον* αυτοί π.χ. που πολεμούν μαζί επιδιώκουν τον πλούτο, τη νίκη ή την κατάκτηση μιας πόλης, οι ναυτικοί έχουν στόχο την απόκτηση χρημάτων, και κάτι ανάλογο συμβαίνει σε όσους ανήκουν σε μια φυλή ή ένα δήμο. Αυτές τις κοινωνίες ο Αριστοτέλης τις θεωρεί *μόρια* της πολιτικής κοινωνίας και τις τοποθετεί σε υποδεέστερη από αυτήν θέση.

Συμπέρασμα: Όλες οι κοινωνίες αποβλέπουν σε κάποιο αγαθό και η ανώτερη, ποσοτικά και ποιοτικά, από όλες τις κοινωνίες αποβλέπει στο ανώτερο από όλα τα αγαθά (δήλον ὡς πᾶσαι...ή κοινωνία ή πολιτική). Η πολιτική κοινωνία δηλ. η οργανωμένη πολιτειακά κοινωνία, η οποία έχει αυτάρκεια, αυτονομία, ελευθερία, θεσμούς και πολίτευμα, δεν στοχεύει στο ειδικό κατά περίπτωση συμφέρον, στο συμφέρον της στιγμής, αλλά σε αυτό που αφορά *ἅπαντα τόν βίον*, δηλαδή την ευδαιμονία των μελών της, που είναι και η ειδοποιός διαφορά της πόλης από τις ομογενείς της έννοιες.

Το συμπέρασμα προϋποθέτει μια αναλογία ανάμεσα στη σειρά ιεράρχησης των κοινωνιών και στα «αγαθά» που αυτές επιδιώκουν.

ΘΕΜΑ Β2

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, για να εξετάσουμε την πόλη, πρέπει προηγουμένως να εξετάσουμε τον πολίτη. Αυτό επιβάλλεται για τους εξής λόγους:

I) Η πόλη ανήκει στην κατηγορία των **σύνθετων πραγμάτων**, είναι ένα όλον που έχει συντεθεί από διάφορα μέρη. Πρέπει λοιπόν να βρούμε τη φύση του πολίτη (δηλ. του μέρους) πριν εξετάσουμε τη φύση της πόλης (δηλ. του όλου που είναι συντεθειμένο από τέτοια μέρη).

Η σχέση πόλεως-πολίτη ως προς το περιεχόμενό της είναι μια σχέση που κινείται **αμφίδρομα**. Ο φιλόσοφος υποστηρίζει ότι η πόλη είναι μια ενιαία οντότητα, το σύνολο των πολιτών που την απαρτίζουν. Η σχέση λοιπόν πόλεως-πολίτη ορίζεται και καθορίζεται από τη σχέση του όλου προς το μέρος, είναι σχέση ουσιαστική, αλλά και σχέση **αμοιβαίας εξάρτησης**. Κι αυτό αφενός επειδή η φύση της πόλης καθορίζει τα χαρακτηριστικά του πολίτη και αφετέρου επειδή ούτε η πόλη είναι δυνατόν να υπάρξει χωρίς πολίτες, ούτε ο πολίτης νοείται έξω από την πόλη, καθώς δεν έχει σκοπό ύπαρξης έξω από αυτή.

II) Πρέπει, εκτός από την έννοια πόλις, να διευκρινιστεί και η έννοια **πολίτης**, γιατί υπάρχει και σε αυτό το θέμα σύγχυση. Συμβαίνει ένα άτομο να είναι πολίτης σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα και να μην είναι πολίτης σε ένα ολιγαρχικό πολίτευμα, γιατί ανάλογα με το είδος του πολιτεύματος **αλλάζουν και τα κριτήρια για την απόδοση της ιδιότητας του πολίτη**. Κριτήρια για την απόδοση της ιδιότητας του πολίτη μπορεί να ήταν κατά περίπτωση, η καταγωγή, το εισόδημα, το είδος της απασχόλησης κ.α.

Ο Αριστοτέλης προχωρά στη διερεύνηση της έννοιας πολίτης με τη χρήση του σχήματος άρση - θέση. Αρχικά αναφέρει τα δύο κριτήρια που είναι αναγκαία αλλά όχι επαρκή για να αποδοθεί σε κάποιον η ιδιότητα του πολίτη, τον τόπο διαμονής και τη δυνατότητα εμφάνισης στα δικαστήρια με την ιδιότητα του ενάγοντος ή του εναγομένου, και μετά παρουσιάζει τα κριτήρια που είναι και αναγκαία και επαρκή για να καταλήξει στη διατύπωση των δύο κυριότερων γνωρισμάτων του πολίτη: **αυτός ο οποίος έχει δικαίωμα συμμετοχής στη δικαστική και πολιτική εξουσία**. Ο ορισμός της πόλεως προκύπτει με χρήση της αναλυτικής μεθόδου αυτής δηλαδή που προσπαθεί να βρει τα συστατικά στοιχεία ενός πράγματος, με την ελπίδα ότι, αν διακρίνει καθαρά και καταλάβει εκείνα, θα μπορέσει να έχει τον ορισμό και του πράγματος που δεν είναι παρά μια σύνθεση εκείνων. Βρίσκεται στο χωρίο «πόλιν δέ τό τῶν τοιούτων πλῆθος ἰκανόν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς» = **είναι ένα σύνολο πολιτών τέτοιο σε πλήθος (δηλ. ούτε μεγαλύτερο, ούτε μικρότερο απ' ό,τι πρέπει) ώστε να εξασφαλίζεται η αυτάρκεια, δηλαδή το εὖ ζῆν**.

ΘΕΜΑ Β3

Μιλώντας για την πόλιν ο Αριστοτέλης δηλώνει καθαρά ότι τη θεωρεί μια από τις κοινωνικές οντότητες (ομάδες συνύπαρξης) των ανθρώπων. Η πρώτη ήταν, κατά τη διδασκαλία του, η οικογένεια (*οἰκία, οἶκος*), η δεύτερη το χωριό (*ἡ κώμη*), η κοινωνία που σχηματίστηκε από πλείονας οἰκίας, και η τρίτη κοινωνική οντότητα ήταν η πόλις, που χαρακτηρίζεται **τέλεια**. Μέσα στη λέξη τέλεια ο αρχαίος Έλληνας άκουγε καθαρά τη λέξη **τέλος**, μια λέξη που δήλωνε τον σκοπό για τον οποίο είναι πλασμένο το καθετί, τον προορισμό του. Είναι φανερό ότι με αυτή τη σημασία η λέξη δεν δήλωνε ό,τι η δική μας λέξη τέλος ίσα ίσα δήλωνε τη στιγμή της τελείωσης, της ακμής, της ολοκλήρωσης. Στη συγκεκριμένη λοιπόν περίπτωση του κειμένου μας το επίθετο τέλεια λέγεται σε σχέση με την ολοκλήρωση του εξελικτικού κύκλου που παρακολουθούμε (οἰκία - κώμη - πόλις) με το νόημα αυτό η στιγμή της ολοκλήρωσης δηλώνει και το τέλος της εξέλιξης (η οποία όμως δεν οδηγεί σε μια τελική φθορά, αλλά σε μια τελική ολοκλήρωση). Στο δικό μας χωρίο η πόλις χαρακτηρίζεται **τέλεια**, ακριβώς γιατί τίποτε άλλο δεν χρειάζεται πέρα από αυτήν ο πολίτης, αφού η πόλις είναι **αυτάρκης**, μπορεί δηλαδή και μόνη της να του χαρίσει το πιο μεγάλο αγαθό, που είναι το **εὖ ζῆν**, η **εὐδαιμονία**. **Στην «αυτάρκεια» εντοπίζεται και η αξιολογική, ποιοτική υπεροχή της πόλης έναντι των άλλων κοινωνιών**. Η αυτάρκεια δεν αφορά απλώς τα υλικά αγαθά και την εμπορική ανάπτυξη της πόλης, αλλά και την ύπαρξη αμυντικών δυνατοτήτων, συστήματος χρηστής διοίκησης και απονομής δικαιοσύνης. Έτσι, η πόλις καθίσταται αυτόνομη σε όλους τους τομείς.

Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι η πολιτική κοινότητα δημιουργείται **φύσει**, είναι μια φυσική οντότητα, μια πρόβλεψη της φύσης, δεν επιβάλλεται από κάποια εξωτερική ανάγκη. Συχνά τονίζει ότι οι άνθρωποι «καί ὡς φίλοι κοινωνοῦσιν» καί ότι «καί μηδέν δεόμενοι τῆς παρ' ἀλλήλων βοηθείας οὐκ ἔλαττον ὀρέγονται τοῦ συζῆν». Στο μεταφρασμένο απόσπασμα διαβάζουμε:

1. Οι πρώτες κοινωνικές οντότητες (οἰκία - κώμη) ἦρθαν στην ύπαρξη εκ φύσεως.

2. Η πόλις είναι εξέλιξη, ολοκλήρωση των πρώτων κοινωνικών οντοτήτων.

Συμπέρασμα: Η πόλις ἦρθε στην ύπαρξη εκ φύσεως.

Η οικογένεια δημιουργήθηκε από φυσική αναγκαιότητα, γιατί ἔπρεπε να καλύψει καθημερινές βιοτικές ανάγκες και να διαωvίσει το ανθρώπινο είδος. Εφόσον η κώμη αποτελεί εξέλιξη της οικογένειας και η πόλη τελειώσή τους, τότε και οι δύο προκύπτουν από φυσική αναγκαιότητα.

1. Φύση ενός πράγματος ονομάζουμε τη μορφή που έχει αυτό το πράγμα τη στιγμή της τελείωσης, της ολοκλήρωσής του, όταν δηλαδή τελειώσει η εξέλιξή του.

2. Η πόλις είναι ολοκλήρωση των κοινωνικών οντοτήτων.

Συμπέρασμα: Η πόλις ἦρθε στην ύπαρξη εκ φύσεως.

ΘΕΜΑ Β4

Η απάντηση βρίσκεται στις σελίδες 178 - 179 του σχολικού βιβλίου: «Επειδή διαβάζοντας τις ενότητες ... βρίσκεται έξω από την πόλιν.»

ΘΕΜΑ Β5

ενόραση	→	ὄρωμεν
σύστασι	→	συνεστηκυῖαν
κατάσχεσι	→	περιέχουσα
σύγκλητος	→	καλεῖν
κειμήλιο	→	συγκειμένων
σκόπιμος	→	σκεπτόν
ἀρχοντας	→	ὀλιγαρχία
ἀφαντος	→	φανερόν
ρητό	→	λέγομεν/εἶπειν
ἀφιξι	→	ἱκανός

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Δεν καταγγέλλεται (δεν καταγγέλθηκε) λοιπόν τίποτε και από κάποιους μετοίκους και ακολούθους (δούλους) σχετικά με τις ερμαϊκές στήλες (προτομές του Ερμή) από τη μια, (καταγγέλλονται/ καταγγέλθηκαν) από την άλλη κάποιοι ακρωτηριασμοί άλλων αγαλμάτων που είχαν γίνει πρωύτερα από νεώτερους που διασκέδαζαν και ήταν μεθυσμένοι (με διάθεση παιχνιδιού και με κρασί) και συγχρόνως ότι τα μυστήρια τελούνται στα σπίτια για χλευασμό· γι' αυτά και τον Αλκιβιάδη κατηγορούσαν.

Και αυτά επειδή πίστευαν (υπέθεταν) αυτοί που δυσανασχετούσαν (δυσφορούσαν) προπάντων με τον Αλκιβιάδη που (επειδή) τους ήταν εμπόδιο (εμπόδιζε) στο να έχουν την εξουσία του λαού σταθερά, καί, επειδή νόμισαν ότι, αν τον εκδίωκαν, θα είναι πρώτοι (κυρίαρχοι), μεγαλοποιούσαν (το πράγμα) και φώναζαν ότι τάχα με σκοπό την κατάλυση της δημοκρατίας έγιναν και τα μυστήρια και ο ακρωτηριασμός των ερμαϊκών στηλών (προτομών του Ερμή) και ότι τίποτε από αυτά δεν υπήρχε που δεν πραγματοποιήθηκε (έγινε) με εκείνον (με τη συμμετοχή του), αναφέροντας επιπλέον ως αποδείξεις την υπόλοιπη μη δημοκρατική παράνομη στάση του στις ενασχολήσεις (ασχολίες) του.

Γ2.

τινων	:	τινά	(τινα: ως εγκλιτική λέξη ενταγμένη στο κείμενο)
ῥβρει	:	ῥβριν	
ῶντι	:	οῦσι(ν)	
μάλιστα	:	μάλα	
ἐπητιῶντο	:	ἐπαιτιῶ	
ὑπολαμβάνοντες	:	ὑποληφθεῖσι(ν)	
ἐξελάσειαν	:	ἐξελῶεν	- (ἐξελάσειεν μτγν.)
ἐβῶων	:	βοᾶν	
εἶη	:	ἔσται	
ἐπράχθη	:	πεπράχθω	

Γ3α.

- περί τών Έομῶν** : επιρρηματικός εμπρόθετος της **αναφοράς** στο ρήμα «μηνύεται».
- ὑπό νεωτέρων** : **ποιητικό αίτιο** που εκφέρεται εμπροθέτως (ὑπό + γενική) στον παθητικής διάθεσης συντελικού χρόνου ρηματικό τύπο «γεγεννημένοι».
- τά μυστήρια** : **υποκείμενο** στο ρήμα «ποιεῖται». Αττική σύνταξη. Έχουμε **πρόταξη ὀρου**. Το υποκείμενο τίθεται πριν από τον εισηγητή «ὡς» της δευτερεύουσας **ειδικής** για λόγους ἔμφασης.
- τόν Ἀλιβιάδην** : **αντικείμενο** στο ρήμα «ἐπητιῶντο».
- δήμου** : ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως **γενική αντικειμενική** στο «καταλύσει».
- αὐτοῦ** : ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως **γενική υποκειμενική** (ή **κτητική**) στο ουσιαστικό «**παρανομίαν**».

Γ3β.

Ο Υποθετικός Λόγος είναι

I. Υπόθεση : **...εἰ ἐξελάσειαν...**

Απόδοση : **...νομίσαντες.....ἄν εἶναι...**

II.

- Πρόκειται για **πλάγιο εξαρτημένο υποθετικό λόγο** που δηλώνει: **την απλή σκέψη του λέγοντος**.
- Το δυνητικό απαρέμφατο του πлагίου λόγου που εξαρτάται από το δοξαστικό ρηματικό τύπο «νομίσαντες» ισοδυναμεί **με δυνητική ευκτική «ἄν εἶσαν -εἶεν»**.

Επισήμανση:

Το μόριο **ὄτι** της τελευταίας περιόδου (καί οὐδέν εἴη αὐτῶν ὅτι οὐ μετ' ἐκείνου ἐπράχθη), ἦταν σκόπιμο να δοθεῖ στους μαθητές με τη γραφή **ὄ,τι / ὅ τι, ως αναφορική αντωνυμία**, με την οποία αποδίδεται μεταφραστικά σε όλες τις εκδόσεις, διότι ο μαθητής αδυνατεῖ να αντιληφθεῖ τη χρήση του **ως ειδικού ή αιτιολογικού μορίου** στο συγκεκριμένο σημείο και συνεπώς να το αποδώσει σωστά στη μετάφραση.

Επιμέλεια: **Ιατρού Κ.**
Μπουντάλα Ο.
Νίκα Μ.
Λαφιατής Β.
Λιάγκας Γ.
Σταθόπουλος Κ.